

UGDYMO PLĖTOTĖS CENTRAS

Etinių problemų sprendimu pagrįstas
mokymasis etikos pamokose

J.Sereičikienė, V.Kuzmickaitė, A.Meškauskienė

2014

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

UGDYMO
PLĖTOTĖS
CENTRAS

Tikslas:

- Atskleisti etinių problemų sprendimu pagrįstą mokymąsi etikos pamokose.

„Mokymo tirti modelis yra vienas iš seniausių modelių, jo intelektualinės šaknys siekia dar antikinės Graikijos garsųjį Sokrato metodą.”
Richard I. Arends)

kai

„Tyrinėjimo procesas prasideda tada, kai veiklos metu vaikas susiduriama su problema, ir baigiasi, priimtą sprendimą vaikas patvirtina arba atmeta naujos veiklos metu. “ (Dž. Diuji)

Probleminio mokymo esmė

- Problema veikia kaip stimulas (motyvas) ieškoti informacijos, išsiaiškinti, sužinoti, rasti sprendimą.

Probleminio mokymo paskirtis

- Su problema integruotų žinių įgijimas ir problemoms spręsti reikalingų įgūdžių ugdymas.

Probleminiu mokymusi siekiama:

- Skatinti mokinio savimoką, pažinimo aktyvumą, norą išsiaiškinti, sužinoti;
- Skatinti mokinio mąstymo operacijas, kurių reikia išvadų bei sprendimų priėmimui;
- Skatinti mokinio savarankiškumą, kūrybiškumą planuojant tiriamąją veiklą, ieškant atsakymų;
- Skatinti mokinio laisvą apsisprendimą darant išvadas, priimant sprendimus.

Etinės problemos sprendimo koreliacija su argumentais

Etinės problemos sprendimai skiriasi nuo kitų mokomųjų dalykų nagrinėjamų problemų sprendimo:

- nes jų negali „pamatuoti“ (kaip pvz. gamtos mokslų);
- galimi keli teisingi sprendimai, atsakymų variantai (priklauso nuo pagrindimo);
- sprendimas tiesiogiai koreliuoja su argumentais.

„Kaip ir Resnick, Hyde'as ir Bizaras pažymi mąstymo sudėtingumą. Jie taip pat pabrėžia, kaip svarbu mąstyti apie mąstymą. Tai yra, kad nors mąstymo procesai turi kai kurių panašumų, jie taip pat ir skiriasi –nelygu apie ką mąstoma. Pavyzdžiui, procesai, kurie vyksta, mąstant apie matematiką, yra kitokie negu procesai, kai mąstoma apie poeziją.“ (Mokomės mokyti Richard I. Arends)

Probleminio mokymosi pasiekimų vertinimas

- Etinių problemų sprendimo specifika susijusi su vertinimo sunkumais, nes nėra tikslių vertinimo kriterijų.
- Vertinant rekomenduojama didesnę dėmesį sutelkti ne priimtą tinkamiausią sprendimą, o į sprendimo paieškas (būdus, minčių dėstymą, argumentus, gebėjimą apibendrinti).

Probleminis mokymas reikalauja didelių mokytojo ir mokinių pastangų, intensyvaus mąstymo, didelių laiko sąnaudų. Ne visada yra ekonomiškai, todėl neretai pamokoje taikomi tik kai kurie probleminio mokymo komponentai.

Uždavinių sprendimo seka (pagal Dž. Diuji)

- Sudaroma mąstymo kliūtis (mokiniai pajunta sunkumą, problemą);
- Suformuluojama problema;
- Keliamos sprendimo hipotezės;
- Hipotezės analizuojamos, tiriamos;
- Praktiškai taikant hipotezes randamas sprendimas

DŽ. Diuji veikimo ir reflekttyvaus mąstymo modelis (remiantis Miettinen, 2010)

Idėja, sąvoka

1. Suglumimas ir abejonė veiklos metu;
2. Problemos intelektualizavimas ir apibrėžimas;
3. Situacijos sąlygų nagrinėjimas ir hipotezės formulavimas;
4. Priežastingumas (sprendimo galimybių detalizavimas);
5. Hipotezės išbandymas veiklos metu.

Problemos sprendimas ir veikimo kontrolė

<http://www.vu.lt/leidyba/dokumentai/zurnalai/ACTA%20PAEDAGOGICA%20VILNENSIA/34-46.pdf>

Tipiniai probleminio mokymo pamokos etapai:

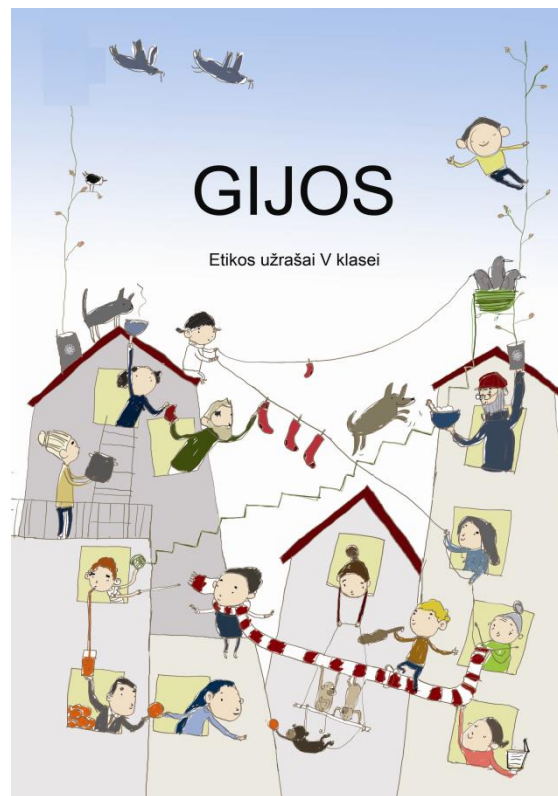
- 1) probleminės (teorinės ar praktinės) situacijos /atvejo sudarymas, paini situacija;
- 2) problemos formulavimas ir jos sprendimo plano sudarymas (formuluojama, kas žinoma, nežinoma, bei ryšys tarp žinomų ir nežinomų dalykų; išsikeliamą hipotezė);
- 3) problemos sprendimo paieškos organizavimas (įvairių metodų pagalba sudaromos sąlygos mokinių savarankiškomis paieškomis);
- 4) sprendimo radimas ir patikrinimas.

Etika ir etiketas. Ar tai tas pats?

**Probleminio mokymo pamokos plano pavyzdys
(dalomoji medžiaga)**

Etimologinis aspektas
Formos ir turinio aspektas
Raiškos aspektas

„Gijos“ mokinio užrašai 5 klasei. Metodinės rekomendacijos. Leidykla „Šviesa“ 2014

„Gijos“ 5 klasė „Šeimos darna“;

Šuo pribėgęs tik capt už kojos. Kokia baisi mano koja aš pamačiau tik tada, kai močiutė mane vėl tempte parsitempė mano.

-Dieve, Dieve, tai nelaimė! Kad tik nebūtų pasiutęs! - dejavo močiutė.

Aš skausmo vis dar nejutau, todėl stengiausi raminti močiutę. Bet ji sėdėdama tik lingavo galvą. Ir ne veltui – vakarop mano koja sutino, blauzda sukietėjo ir ėmė taip gelti, kad neberadau jai vietos.-Kentėjau, nedejavau, nenorėjau gasdinti močiutės. O ji prisėdo ant lovos kraščiuko, rankomis ėmė gniaužyti prijuostę ir tyliai ištarė:

-Ingute...

Pažvelgiau į ją, pamačiau, kad ji nori kažką svarbaus man pasakyti, bet nediršta, ir atsiliepiu:

-Ingute, - tęsė močiutė, - jei mama paskambins, nesakykim, kad šuo įkando, gerai?

Dirstelėjau į ją – sunėrusi rankas, ji neramiai suko vieną nykštį apie kitą – ir pasakiau:

-Gerai. Bet kas bus, jei mama atvažiuos?

-Atvažiuos, tai atvažiuos... – skestelėjo rankomis močiutė ir, sunkiai atsidususi, pakilo.

E.Liegutė

Įvardink svarbiausius faktus. Išsikelk klausimus, nuspavink svarbiausią klausimą.

The diagram consists of a central circle and four surrounding circles. The central circle is divided into four quadrants, each labeled 'Faktas' (Fact). The four surrounding circles are each labeled 'Klausimas' (Question). The diagram is decorated with illustrations: a clock tower and a person on the left, a woman and a child in the center, and a person with a dog on the right.

Klausimas

.....

.....

.....

Faktas

.....

.....

.....

Faktas

.....

.....

.....

Klausimas

.....

.....

.....

Faktas

.....

.....

.....

Klausimas

.....

.....

.....

Etinės problemos sprendimo etapai

(pagal M.G Velasquez septynių etapų etinių sprendimų priėmimo modelį)

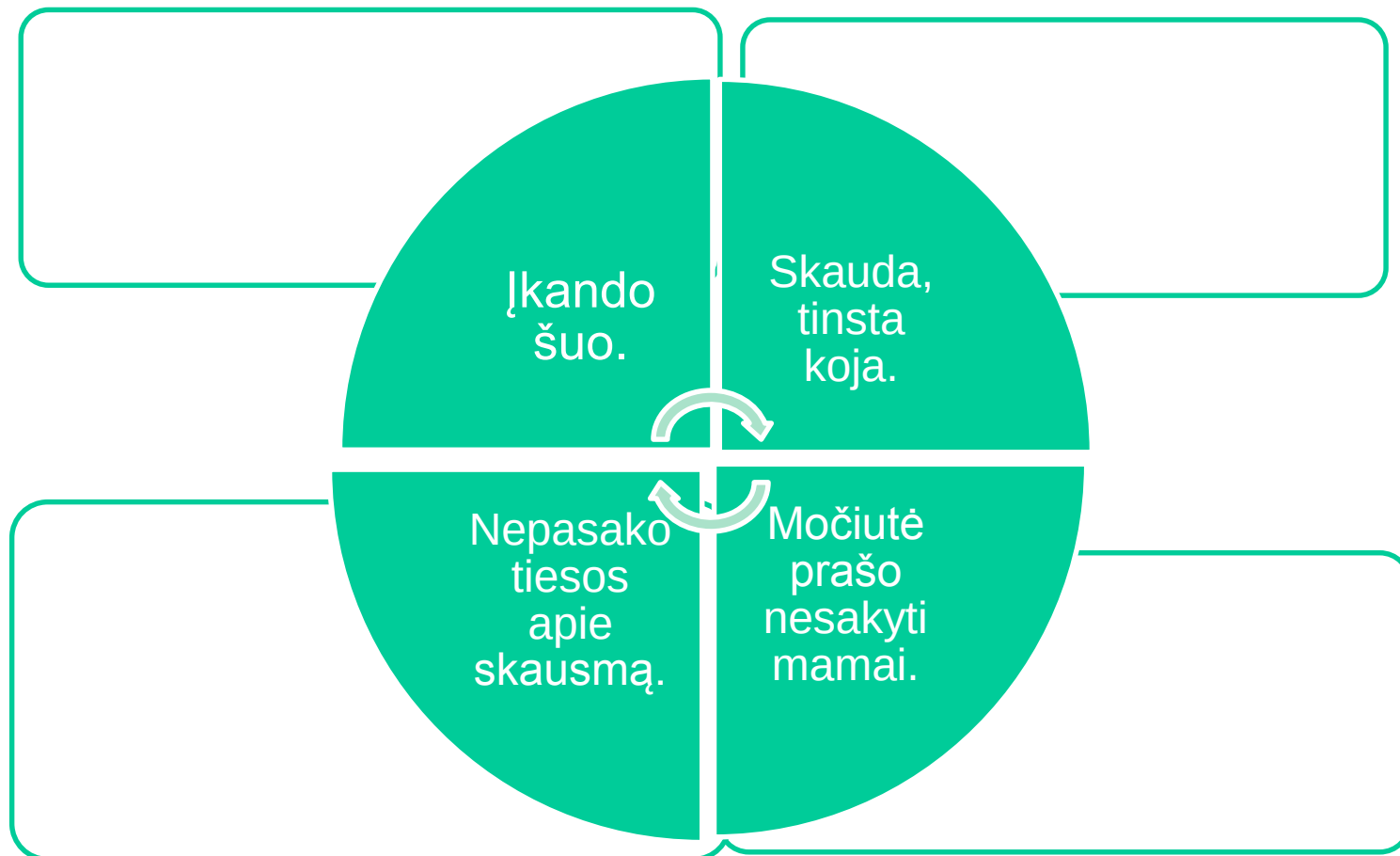
1 etapas: Svarbiausių faktų nustatymas

- *nustatyti visus situacijos faktus;*
- *atskirti reikšmingus faktus nuo nereikšmingų;*
- *kritiškai įvertinti informacijos šaltinį.*

Mokinių pasiekimai:

analizuodami tekstą, konkrečią situaciją/atvejį mokiniai geba nustatyti svarbiausius faktus, atskirdami juos nuo nuomonės ar įvykio interpretacijos.

Išvardink svarbiausius faktus. Išsikelk klausimus, nuspavink svarbiausią klausimą.

Etinės problemos sprendimo etapai

2 etapas: Svarbiausių klausimų kėlimas

- *Išsikelti visus su faktais susijusius klausimus;*
- *atskirti aktualius ir neaktualius, nereikšmingus etikai klausimus.*

Mokinių pasiekimai: remdamiesi nustatytais faktais geba išsikelti probleminius klausimus, atskirti etinius klausimus nuo kitų tipų klausimų, geba pasirinkti aktualiausią etinį klausimą;

- Kaip elgtis, kad šuo nepultų?

- Kas gali padėti?

Įkando
šuo

Skauda,
tinsta
koja

- Kaip sužinome kito žmogaus savijautą?

Nepasako
tiesos
apie
skausmą

Močiutė
prašo
nesakyti
mamai

- Kodėl žmonės kartais nutyli tiesą?

- 2** Remdamasis nuspalvintu klausimu įvardyk 2 problemas ir nuspalvink, tavo manymu, svarbesnę.

- 3** Užrašyk 2 būdus, kaip būtų galima spręsti nuspalvintą problemą – kaip tokiu atveju elgtis. Tinkamesnį nuspalvink.

- 4** Išvardyk veikėjus pagal tai, kokiōs įtakos jiems gali turėti nuspalvintas sprendimas, – nuo to, kurį sprendimas paveiks mažiausiai, iki to, kurį paveiks labiausiai.

--	--	--

- 5** Parašyk, kōkios galėtų būti šio sprendimo pasekmės kiekvienam veikėjui.

- 6** Parašyk išvadą – kaip geriausia būtų spręsti šią problemą.

.....

Etinės problemos sprendimo etapai

3 etapas: Etinių problemų išskyrimas

- *nustatyti etinių problemų lygį: individualios, aktualios visai klasei, grupei;*
- *įvardinti etines problemas, susijusias su pagrindiniu išsikeltu klausimu;*
- *suklasifikuoti problemas;*
- *sukoncentruoti dėmesį į vieną problemą.*

Mokinių pasiekimai: pasirinkęs aktualiausią etinį klausimą mokinys geba įvardinti iš to klausimo kylančias etines problemas, pasirenka ir analizuoja vieną problemą;

Etinės problemos sprendimo etapai

4 etapas: Galimos elgesio alternatyvos?

- *įvardinti galimas elgesio alternatyvas;*
- *išskirti tinkamiausias.*

Mokinių pasiekimai: analizuodamas pasirinktą problemą mokinys suformuluoja kelis galimus elgesio būdus, kelia hipotezę, kuris būdas, jo manymu, yra tinkamiausias;

3.Įvardink etines problemas, išskirk svarbiausią.

4.Numatyk galimus elgesio būdus, išskirk tinkamiausius.

Tiesos nutylėjimas

Tiesos nutylėjimas yra melas

Nepriklausomai nuo situacijos
visada sakyti tiesą

Kartais pasakyti tiesą,
kartais nutylėti ją

Etinės problemos sprendimo etapai

5 etapas: Pagrindinių suinteresuotųjų nustatymas.

- *nustatyti pagrindines grupes ar asmenis, pagal priimto sprendimo įtaką/svarbą*
- *išrikiuoti grupes ar asmenis poveikio stiprėjimo tvarka.*

Mokinių pasiekimai: analizuodamas pasirinktą problemą geba nustatyti ir įvardinti pagrindinius veikėjus ir išskirti veikėjus, kuriems numatomas elgesio būdas turės didžiausią/mažesnę/mažiausią poveikį;

4 užduotis. Mokiniai įvardija pagrindinius veikėjus, kuriems turės įtakos priimtas sprendimas, nuo mažiausiai svarbaus iki svarbiausio.

Etinės problemos sprendimo etapai

6 etapas: Pasirinkto elgesio būdo pasekmės kiekvienam veikėjui

- *įvertinti, kaip pasirinktas elgesys paveiks kiekvieną suinteresuotąjį asmenį (grupę) atskirai;*
- *nustatyti, ar nepažeistos kieno nors teisės.*

Mokinių pasiekimai: įvardinęs pagrindinius veikėjus, mokinsys geba numatyti, kokias pasekmes pasirinktas elgesio būdas turės kiekvienam iš jų.

5 užduotis. Mokiniai įvardija pasirinkto elgesio būdo pasekmes kiekvienam veikėjui.

-------------------	-------------------	-------------------

Etinės problemos sprendimo etapai

7 etapas: Tinkamiausias problemos sprendimo būdas

- *nustatyti ar pasirinktas elgesio būdas yra tinkamiausias;*
- *kokie veiksmai turėtų būti sekti;*
- *apgalvoti žingsnius ir tikslus, į ką reikia atsižvelgti ir ką daryti nesėkmės atveju.*

Mokinių pasiekimai: išanalizavęs ir įvertinęs situaciją mokinyss geba pasiūlyti tinkamiausią problemos sprendimo būdą.

Praktinės užduoties sprendimo pristatymas

- Praktinės užduoties sprendimo pristatymas.
- Praktinės užduoties proceso refleksija.
- Problemomis grįsto mokymo refleksija.

Pamokos refleksijos lentelė

Pamokos pabaigoje, mokiniai 1-2 sakiniais apibendrina ir atsako į pagrindinį pamokos pradžioje iškeltą klausimą

Mokiniai parašo, ko jie išmoko, pavyzdžiui: atidžiai klausytis, rasti faktus, kelti klausimus ir pan.

Išsiaiškinu svarbiausius žodžius	Apibendrinu
	Išmokau

Gilindamiesi į pamokos temą, tekstus, mokiniai susiduria su jiems nežinomais įvykiais, faktais, sąvokomis. Naujų sąvokų paaiškinimus mokiniai gali rasti sąsiuvinio gale esančiame žodyne, mokytojo pateikiamuose įvairių autorių 5-6 klasių etikos vadovėliuose, mokinių amžių atitinkančiuose žodynuose, naudodamiesi informacinėmis technologijomis arba tiesiog klausdami mokytojo. Pagrindines naujas sąvokas išsiaiškinęs mokinys formuluoja savais žodžiais (pavyzdžiais) ir užrašo atvarto pabaigoje esančioje lentelėje. Šias sąvokas turi įsidėmėti ir gebėti paaiškinti.

Literatūra:

- V. Pruskus. Verslo etika. Vilnius, 2002. (M.G.Velazques`o “septynių žingsnių” modelis).
http://www.ebiblioteka.lt/resursai/Leidiniai/Litfund/Lithfund_leidiniai/verslas/Verslo%20etika%20%5BLT%5D.pdf
p.194.
- V.Šveikauskas, L.Kirikova. Probleminio mokymosi proceso modelis- metodinės rekomendacijos. KМУ, 2007
- Richard I. Arends. Mokomės mokyti
- S.Kairė. Ugdantis patyrimas J. Dewey filosofijoje
(<http://www.vu.lt/leidyba/dokumentai/zurnalai/ACTA%20PAEDAGOGICA%20VILNENSIA/34-46.pdf>)